

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
LƏNKƏRAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİ

«Təsdiq edirəm»

Tədris məsələləri

üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov

"14" 09 2026-cı il

FƏNN SILLABUSU
(işçi tədris proqramı)

İxtisasın şifri və adı: 6003012-Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması

Fakültə: Tarix və onun tədrisi metodikası

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Azərbaycan tarixi (Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinin 16 aprel 2025-ci il tarixli 3-29/3-2-191F/2025 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir. Lənkəran-2025)

Kodu: ÜF-B01

Tədris ili: I (2026-2027)

Semestr: I (payız)

Tədris yükü: Cəmi 50 saat. Auditoriya saati 14 saat: (8 saat mühazirə 6 saat seminar)

Təhsilalma forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit sayı: 5 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, ata adı, elmi dərəcəsi və elmi adı: dos. Mahmudov Kamal Fətulla oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Ə.Məmmədov küçəsi, 22.

Məsləhət saati: IV günlər saat: 16.00-17.00

E-mail ünvanı: kamal-1965@mail.ru

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. Azərbaycan tarixi: 7 cildə, AMEA, Bakı, Elm, 2007.
2. Azərbaycan tarixi: III cildə, Bakı, 1998.
3. Azərbaycan tarixi: I hissə (Ali məktəblər üçün dərslik). Z. Bunyadov, Y. Yusifovun redaktəsi ilə. Bakı, 1994, 719 s.
4. Azərbaycan tarixi. Uzaq keçmişdən 1870-ci illərə qədər. S.S. Əliyevin redaktəsi ilə. Bakı, 1996.
5. Azərbaycan tarixi (Oçerklər). Rəcəbli Q.Ə. Bakı, Elm və təhsil, 2013, 542 səh.
6. Azərbaycan tarixi: (Ən qədim zamanlardan-XXI əsrin ilk onilliklərinədək) Abdullayev M. Bakı, 2016
7. Aşurbəyli S. Şirvanşahlar dövləti. Bakı, Avrasiya press, 2006, 416 s.
8. Bunyadov Z. Azərbaycan VII-IX əsrlərdə. Bakı, 2007, 235 s.
9. Qaşqay S. Manna dövləti. Bakı, 1993, 130 s.
10. Əfəndiyev O. Azərbaycan Səfəvilər dövləti. Bakı, Şərq-Qərb, 1993, 2007, 300 s.
11. Abdulla Fazili. Atropatena er.əv. IV – er.VII əsri. Bakı, Elm, 1992, 216 s.
12. Piriye V.Z. Azərbaycanın tarixi coğrafiyası. Bakı, Araz nəşriyyatı, 2002, 152 s.
13. Şərifli M. IX əsrin ikinci yarısı-XI əsrlərdə Azərbaycan feodal dövlətləri. Bakı, Elm, 1978, 242 s.
14. Vəlixanlı N. Ərəb xilafəti və Azərbaycan. Bakı, 1993. 170 s
15. Mustafayev C.M. Azərbaycan xanlıqlar dövründə. Bakı, 2012, 256 s.
16. İsmayilov İ.Z. Azərbaycanlıların II Dünya müharibəsində iştirakı. Bakı, 2000, 192 səh.
17. Rəsulzadə M.Ə. Azərbaycan Cümhuriyyəti. Bakı, 1990, 112 səh.
18. Azərbaycan Respublikası 1991-2001. Bakı, 2001, 280 səh.
19. Hacıyev Q. Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü. Bakı 2023.
20. Qələndərli N. İlham Əliyev-Böyük yolun müzəffər davamçısı. Bakı 2022. 595 səh.
21. Vətən müharibəsi tarixi. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası. Şəxsiyyət faktoru. AMEA, AA.Bakıxanov adına. Tarix və Etnologiya İnstitutu. Bakı 2024. 277 səh.

IV Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycan tarixinin tədrisi Vətən tarixinin mənimsənilməsi elmidir. Vətən tarixini öyrənməklə hər bir vətəndaş özünün milli mentaliteti ilə tanış olur. Tələbə Azərbaycanın ibtidai icma dövrü tarixindən başlayaraq müasir dövrə qədər olan tarixi mənimsəmiş olur. Burada o, erkən dövlət qurumlarını, qədim dövlətlər olan Manna, Atropatena, Albaniyanı, Azərbaycanın Sasanilər və Xilafət hakimiyyətinə tabe olan dövrləri, Azərbaycanda feodal dövlətlərinin yaranması tarixini, Selcukluların Azərbaycana gəlməsi və Atabəylər dövləti tarixini, Monqol işğalları dövrünü, Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətlərinin yaranması tarixini, Səfəvilər dövlətinin tariximizdə mühüm rolunu, xanlıqların daxili və xarici siyasətini, Azərbaycanın Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsinin mərhələlərini, XX əsrin əvvəllərində baş verən ictimai-siyasi hadisələri, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tariximizdə misilsiz rolunu, Azərbaycanda sovet rejiminin qurulması və II Dünya müharibəsində faşizim üzərində qələbədə vətənimizin əvəzsiz xidmətlərini, XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycanda sosial-iqtisadi və mədəni inkişafını, 1990-cı il 20 Yanvar hadisələr, Dövlət müstəqilliyinin bərpa olunması və Azərbaycan müstəqilliyin ilk illərində, Xocalı faciəsi, Milli qurtuluş, Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdışı, Müstəqil Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsi, 2003-cü ildə İlham Əliyevin Prezident seçilməsi və Azərbaycanın davamlı inkişafı, İkinci Qarabağ müharibəsi, Zəfər Qələbəsi tarixini öyrənməklə Vətən tarixini öyrənmiş olur. Azərbaycan tarixini bu fənnə dair akademik nəşrlərdən öyrənmək, eyni zamanda ayrı-ayrı mövzulara aid monoqrafiyalarla tanış olmaq, Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığına və mənbəşünaslığına diqqət yetirmək, Vətən tarixini öyrənməklə Vətəni sevmək və Vətəni sevməyi öyrətmək əsas məqsədir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələr bilgi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açır;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin bilgi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Herflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görülməkdir.

X. Təqvim-mövzu planı: 8 saat mühazirə, 6 saat seminar. Cəmi 14 saat.

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Mühazirə	
1.	Mövzu: Azərbaycanda ilkin dövlət qurumları (Kuti, Lillubi). Azərbaycan ərazisində qədim dövlətlər. Azərbaycan III-XII əsrlərdə Plan: 1. Azərbaycanda ilkin dövlət qurumları – Kuti və Lillubi 2. Manna dövləti, Atropatena dövləti, Albaniya dövləti 3. Sasanilərin Azərbaycana işğal etməsi və onlara qarşı üsyanlar 4. Ərəb Xilafətinin Azərbaycana işğal etməsi. Xilafətin Azərbaycanda idarəçilik, köçürmə, torpaq və vergi siyasəti 5. Azərbaycanın IX-XI əsr feodal dövlətləri. Azərbaycan Səlcuq imperiyasının tərkibində. Atabəylər dövləti Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,13,14]	2	
2.	Mövzu: Azərbaycan XIII-XV əsrlərdə. Səfəvilər dövləti. Azərbaycan xanlıqlar dövründə Plan: 1. Monqolların Azərbaycana yürüşləri. Azərbaycan Hülakülər dövlətinin tərkibində 2. Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətləri 3. Səfəvilər dövlətinin yaranması. Səfəvi-Osmanlı müharibələri 4. Nadir şah imperiyasının yaranması və süqutu 5. Azərbaycanda xanlıqlarının yaranması, onların sosial-iqtisadi və siyasi vəziyyəti Mənbə: [1,2,3,4,5,6,12,15]	2	
3.	Mövzu: Azərbaycanın Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsi. Azərbaycan XX əsrin əvvəllərində. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Plan: 1. Azərbaycan torpaqlarının Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsi 2. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda milli demokratik hərəkat. 3. Azərbaycan I Dünya müharibəsi illərində 4. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin elan edilməsi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət quruculuğu və süqutu. Mənbə: [1,2,5,6,12,17]	2	
4.	Mövzu: Azərbaycan sovet rejimi və müstəqillik dövründə Plan: 1. Azərbaycanda sovet rejiminin yaradılması, DQMV-nin və Naxçıvan MSSR-in təşkili. Kütləvi represiyalar. Azərbaycan SSR 1941-1945-ci illər II dünya müharibəsi illərində 2. Azərbaycan SSR II Dünya müharibəsindən sonrakı dövrdə. Heydər Əliyevin 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan SSR-də apardığı quruculuq işləri	2	

3. Birinci Qarabağ müharibəsi. Heyder Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdışı. "Əsrin müqaviləsinin" imzalanması. Azərbaycanın yeni neft strategiyası		
4. 2003-cü ildə İlham Əliyevin Prezident seçilməsi və Azərbaycanın davamlı inkişafı və xarici əlaqələri		
5. 2016-cı il Aprel döyüşləri. İkinci Qarabağ müharibəsi. Zəfər Qələbəsi.		
Mənbə: [1,2,5,6,18,19,20,21]		
Cəmi:	8 saat	

N	Keçirilən mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Seminar	
1	Mövzu Azərbaycanın ilk dövlət qurumları (Kuti, Lullubi). Azərbaycan ərazisində qədim dövlətlər. Azərbaycan III-XII əsrlərdə	2	
2	Mövzu: Azərbaycan XIII-XV əsrlərdə. Səfəvilər dövləti. Azərbaycan xanlıqlar dövründə	2	
3	Mövzu Azərbaycanın Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsi. Azərbaycan XX əsrin əvvəllərində. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti. Azərbaycan sovet rejimi və müstəqillik dövründə	2	
	Cəmi:	6 saat	

XI. Fənn üzrə tələblər

Təlim nəticəsində tələbələr əldə etməli olduqları təsəvvür, vərdiş və bacarıqları:

- Azərbaycan tarixi fənninin mövzuları ilə tanışlıq,
- Fənn üzrə problemlərinin araşdırılması və təhlilini aparmaq,
- Vətənimizin qədim və müasir tarixi məsələlərinin ardıcıl və əlaqəli izahına səy göstərmək,
- Azərbaycan tarixi fənninin müxtəlif dövrlər üzrə problemlərinə diqqət yetirmək,
- Milli dövlətçilik tarixi məsələlərə obyektiv yanaşmaq.

XII Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- müəhazirə, seminar, praktik tapşırıqlar
- təqdimat və müzakirə
- debat
- müstəqil iş/araşdırma

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinə sədaqət hissi formalaşdırır, bunun üçün dövlətçilik ənənələrinin keçmişi və bu günə haqqında zəruri biliyə malik olduğunu nümayiş etdirir, faktları ümumiləşdirir.
- Əldə olunan biliklərdən cəmiyyətin müasir vəziyyətinin qiymətləndirilməsində istifadə etmək vərdişlərinə yiyələnir.
- Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinin tarixi haqqında, onun yaranması, formalaşması və inkişafı dinamikasını dövrün xüsusiyyətləri baxımından izah edir, onlar arasında səbəb və nəticə əlaqələrini təhlil edir və ona münasibət bildirir.
- Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin formalaşmasına təsir edən siyasi, ideoloji, iqtisadi və mədəni amillərin rolunu təhlil və tədqiq edir, fəal vətəndaşlıq mövqeyi nümayiş etdirir.
- Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi və inkişafında tarixi şəxsiyyətlərin rolunu dəyərləndirir.
- Müasir dünyada Azərbaycan dövlətçiliyinin yeri və rolunu sistemli təhlil edir, fərziyyə və mülahizələr irəli sürür, təkliflər verir, debatlarda, diskussiyalarda, müzakirələrdə ictimai rəy formalaşdırıcı məsələlər ətrafında təkliflərə çıxış edir.

XIV. Tələbələr fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollektiv sualları:

1. Manna dövləti
2. Atropatena dövləti
3. Albaniya dövləti
4. Xürrəmilər hərəkatı. Babəkin başçılığı ilə ərəblərə qarşı azadlıq müharibəsi
5. Monqolların Azərbaycana yürüşləri
6. Səfəvilər dövləti
7. Azərbaycan xanlıqları
8. Azərbaycan torpaqlarının Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsi
9. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920)
10. İkinci Qarabağ müharibəsi. Zəfər Qələbəsi

XVI İmtahan sualları:

1. Azərbaycanda ilkin dövlət qurumları (Kuti və Lullubi)
2. Manna dövləti
3. Atropatena dövləti
4. Albaniya dövləti
5. Azərbaycanda feodal münasibətlərinin yaranması və Sasani əsarəti (III-VI əsrlər)
6. Azərbaycan Ərəb Xilafətinin tərkibində. İslam dinin Azərbaycanda yayılması (VII-IX əsrlər)
7. Xürrəmilər hərəkatı. Babəkin başçılığı ilə ərəblərə qarşı azadlıq müharibəsi
8. IX-XI əsr Azərbaycan feodal dövlətləri
9. Azərbaycan Atabəylər dövləti (1136-1225)
10. Monqolların Azərbaycana yürüşləri
11. Hülakülər dövləti. Qazan xan
12. Qaraqoyunlu dövləti (1410-1468)
13. Ağqoyunlu dövləti (1468-1501)
14. Səfəvilər dövləti
15. Nadir şah imperiyasının yaranması və süqutu
16. Azərbaycan xanlıqları
17. Azərbaycan torpaqlarının Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsinin 1-ci mərhələsi (1804-1813). Gülüstan müqaviləsi
18. Azərbaycan torpaqlarının Rusiya və İran arasında bölüşdürülməsinin 2-ci mərhələsi (1826-1828). Türkmənçay müqaviləsi
19. Azərbaycan I Dünya müharibəsi illərində
20. 1918-ci il mart Soyqırımı.
21. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920)
22. Azərbaycanda sovet rejiminin yaradılması, DQMV-nin və Naxçıvan MSSR-in təşkili
23. Azərbaycan 1941-1945-ci illər II dünya müharibəsi illərində
24. Heydər Əliyevin 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan SSR-də apardığı quruculuq işləri
25. 1990-cı il 20 Yanvar faciəsi
26. Xocalı faciəsi (1992)
27. Birinci Qarabağ müharibəsi. Azərbaycan torpaqlarının işğalı
28. Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdışı (1993)
29. 2003-cü ildə İlham Əliyevin Prezident seçilməsi və Azərbaycanın davamlı inkişafı
30. İkinci Qarabağ müharibəsi. Zəfər Qələbəsi

"Azərbaycan tarixi" fənninin sillabusu 6003012-Muzey, arxiv işi və abidələrin qorunması ixtisasının təhsil proqramı, tədris planı və AR Elm və Təhsil Nazirliyinin 16 aprel 2025-ci il tarixli 3-29/3-2-191F/2025 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş fənn proqramı əsasında tərtib olunmuşdur.

"Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (14 sentyabr 2026-cı il, protokol № 1).

Fənn müəllimi : Ole dos.K.F.Mahmudov

Kafedra müdiri : Ole dos. K.F.Mahmudov